

Entrevista a Jaume Bertranpetit i Mariona Costa

La contribució del programa **ICREA** a la captació i el retorn de talent exterior

ARIADNA BOADA

Atreure, convèncer i contractar científics perquè vinguin a treballar a Catalunya. Aquesta és la feina d'ICREA (Institució Catalana de Recerca i Estudis Avançats), una institució impulsada per Andreu Mas-Colell l'any 2001 i que busca professionals amb excel·lència investigadora, visibilitat internacional i capacitat de lideratge. Amb una mínima plantilla i un bon comitè d'experts d'arreu, és la punta de llança de captació de talent en el sector científic a casa nostra. Al capdavant hi ha el catedràtic Jaume Bertranpetit, que representa els prop de 200 investigadors ICREA que treballen en departaments universitaris, centres de recerca i hospitals. «La inversió en recerca és fonamental per fer país a llarg termini», assegura. El darrer èxit d'ICREA ha estat la selecció de deu dels seus investigadors pel **Consell Europeu de la Recerca (ERC)**, creat fa poc. Dels 300 projectes seleccionats per aquest organisme, quinze eren catalans, i d'aquests quinze, vuit eren portats per investigadors ICREA.

Jaume Bertranpetit i Mariona Costa són al capdavant d'ICREA. Aquesta entitat és l'encarregada de detectar bons investigadors científics d'arreu i oferir-los un contracte de treball a Catalunya. Actualment té en nòmina prop de 200 investigadors i un cop l'any convoca places per anar augmentant aquesta xifra.

Amb quin objectiu neix ICREA?

Jaume Bertranpetit (J.B.): ICREA neix amb l'objectiu d'esperonar la recerca a Catalunya per mitjà de mecanismes d'atracció de talent que no existien. Fins ara, això depenia d'institucions públi-

Èxit en la convocatòria del Consell Europeu de Recerca

Catalunya ha aconseguit resultats excel·lents en termes d'atracció de recursos en la convocatòria de beques per a joves investigadors emesa pel Consell Europeu de Recerca (ERC), creat recentment, i que fixarà el curs de la construcció europea de recerca en el futur. L'objectiu de la convocatòria era proporcionar beques a partir de tres grans àrees: ciències biològiques, ciències físiques i enginyeria i ciències socials i humanitats. Els 300 projectes que rebran finançament s'han seleccionat a partir de 9.167 propostes.

Vint-i-quatre dels projectes procedents de l'Estat espanyol han estat guardonats, i quinze es destinaran a candidats que fan la seva recerca a Catalunya. Aquesta taxa d'èxit és excepcionalment elevada.

De les quinze subvencions concedides per a projectes desenvolupats a Catalunya, vuit s'han destinat a projectes d'investigadors contractats per l'ICREA. El fet que ICREA, amb 185 investigadors, estigui per davant d'institucions molt més grans confirma l'encert del Govern de Catalunya quan va optar per estimular la recerca de qualitat.

ques que no sempre són prou àgils i eficaces a l'hora d'atreure talent. L'aleshores conseller d'Universitats, Andreu Mas-Colell, va fer una anàlisi del país en la qual es posava de manifest que les universitats i els centres de recerca acostumen a tenir mecanismes de funcionament molt feixucs per captar talent. Per exemple, nosaltres no exigim l'homologació de títols, que és un requisit que fins ara allargava molt els procediments.

«Tenir investigadors ICREA és una inversió, ja que són capaços d'aconseguir fons econòmics per a la recerca per un valor superior al que costa mantenir el programa. Això és fantàstic per al país.»

Què aporta de nou ICREA per als professionals de la ciència?

J.B.: ICREA és una via directa, ràpida i eficaç. Anualment ofereix una sèrie de contractes fixos als millors investigadors científics que vulguin venir a treballar a Catalunya, ser productius i generar sinèrgies en el seu entorn perquè tot el sistema pugui beneficiar-se de la seva presència. Diem que a ICREA som *headhunters* (cercatalents) de científics. La nostra feina és atreure, convèncer i contractar científics per treballar als departaments i els centres on els ofereixin les millors condicions.

«Les universitats i els centres de recerca acostumen a tenir mecanismes extremadament feixucs i complexos a l'hora d'atreure talent internacional.»

Com atreuen científics de primer nivell a Catalunya?

Mariona Costa (M.C.): Un cop l'any, que acostuma a ser durant la primavera, fem una crida i oferim un cert nombre de posicions sèniors amb contracte indefinit per treballar a Catalunya. Aquest 2008 han estat 30. La nostra crida arriba

als investigadors que són a l'estranger bàsicament per mitjà del boca-orella. Són els mateixos directors de departament, de centre i els científics que ja treballen a Catalunya qui els informen de la possibilitat de venir a treballar als seus centres o departaments. Els mateixos investigadors ICREA també fan publicitat del programa. A més, és clar, publiquem un anunci en revistes científiques i de prestigi i a la nostra pàgina web.

«Catalunya és molt competitiva en ciències de la vida i recerca biomèdica i, també, en ciències fotòniques, en química orgànica i en economia.»

Quin és el paper del candidat?

J.B.: El candidat ja busca una institució i un entorn on es faci recerca de primera línia. Ens envia el seu currículum i el lloc on vol treballar. No és tant el candidat qui busca institució sinó la institució qui busca el candidat. És més eficaç que sigui el mateix centre qui busqui algú amb el perfil requerit. Es presenta qui vol, però són pocs els qui aconseguen el contracte, a causa de l'alt nivell d'excel·lència que es requereix, un nivell que poques vegades s'ha demanat a Europa. Primer teníem, sobretot, candidats catalans que volien tornar al país. Després van predominar els espanyols i ara tenim molts europeus que tornen dels Estats Units perquè, després d'haver passat una llarga temporada allà, volen que els seus fills s'eduquin a Europa, o perquè els seus pares es fan grans o perquè la parella vol tornar.

Qui és l'encarregat de valorar el talent?

M.C.: Això ho fa un comitè d'avaluadors, persones de prestigi internacional reconegut, que són les encarregades d'estudiar les sol·licituds presentades i d'avaluar els candidats. Durant el procés d'avaluació es busca l'excel·lència investigadora, la visibilitat internacional i una provada capacitat de lideratge. Cap dels avaluadors no treballa a Catalunya. Cal evitar els conflictes d'interessos, trencar endogàmies i donar un aire fresc al sector.

Jaume Bertranpetit

Director d'ICREA

Jaume Bertranpetit (Camprodon, Girona, 1952) és catedràtic de biologia de la Universitat Pompeu Fabra (Barcelona). Dirigeix la Unitat de Biologia Evolutiva de la Facultat de Ciències de la Salut i de la Vida d'aquesta universitat. Anteriorment havia estat catedràtic a la Universitat de Barcelona. El seu camp de recerca és la genètica de poblacions humanes, l'evolució molecular i la interacció de la biologia evolutiva humana amb altres disciplines. Ha publicat més de 190 treballs de recerca. És membre de l'Institut d'Estudis Catalans i de nombroses organitzacions internacionals.

La seva recerca se centra en la comprensió de la diversitat genòmica en els humans i els altres primats superiors. Des de la descripció dels processos evolutius, es pretén passar a la comprensió dels mecanismes de l'evolució i, finalment, a una explicació dels fenòmens observats. L'escala a la qual s'observen els processos pot ser poblacional, global o entre espècies. L'estudi de les diferents regions genòmiques pot dur a la comprensió dels mecanismes que hi generen variació. Entre la variació genètica analitzada, destaca la diversitat de SNP i l'estructura de la variació en el genoma i la malaltia.

Mariona Costa

Directora executiva d'ICREA

És llicenciada en filosofia i lletres. Va fer el BA i un màster en filosofia a la Universitat de Minnesota (EUA).

Ha exercit de professora a l'Escola Suïssa de Barcelona, ha estat directora editorial de l'editorial Booket (Grup Planeta) i directora general de la Societat AULA Escola Europea.

Va incorporar-se a ICREA com a administradora des de la seva fundació el 2001. Després de dos anys en el sector privat, el 2007 va tornar a ICREA com a directora executiva.

Quin és el pas següent?

J.B.: Un cop revisat cada cas, els avaluadors ens fan una proposta de quins són els millors. Els enviem una carta amb una proposta laboral concreta. En dos mesos, acostuma a ser el setembre, els seleccionats vénen a Catalunya a conèixer els llocs i negociar les condicions. Aquí ensopeguem

ICREA, una eina de selecció

ICREA, que té un pressupost de 16 milions d'euros, és una fundació impulsada conjuntament per la Generalitat de Catalunya, mitjançant el Departament d'Innovació, Universitats i Empresa, i la Fundació Catalana per a la Recerca i la Innovació (FCRI). La institució està regida per un patronat. Per mitjà d'un procés de selecció basat en el talent científic, contracta investigadors d'arreu del món. D'aquesta manera, també contribueix a facilitar el retorn dels investigadors propis que han dut a terme la seva carrera investigadora en centres de fora de Catalunya.

ICREA col·labora activament amb les universitats i els centres de recerca de Catalunya, per mitjà de convenis estables en virtut dels quals els professors de recerca ICREA s'integren en equips de recerca d'aquestes universitats i centres.

En els seus set anys d'activitat, ICREA ha contractat un total de 200 investigadors en especialitats molt diverses: el 32,5 % en ciències de la vida i medicina, el 27 % en ciències experimentals i matemàtiques, el 10 % en ciències socials, el 13,5 % en diversos camps de les humanitats i el 17 % en àrees tecnològiques. Així mateix, la procedència dels investigadors és també molt diversa: el 35 % provenen de l'Estat espanyol, el 36 % d'altres països de la UE (on destaquen Alemanya, amb l'11 %, i el Regne Unit, amb el 10 %), el 18 % dels EUA i l'11 % de centres localitzats en altres països d'arreu del món.

amb els salaris, que tot i que són raonables –similars als dels catedràtics universitaris– estan per sota dels que es guanyen a altres llocs. Si tenen una raó personal per venir, això ens ho posa més fàcil. A més de fer un contracte, ICREA també signa un conveni amb les institucions on els candidats seleccionats faran la seva recerca.

Això no se soluciona oferint menys places més ben pagades?

J.B.: Hem de fer el *trade off* (balanç entre els avantatges i els desavantatges) entre les dues possibilitats, o tenir-ne molts i mal pagats o pocs de molt ben pagats però amb un interès molt peculiar. Intentem assolir un equilibri: tan bons com volem i un sou raonable. Hem de saber que el sou mitjà d'un catedràtic –quan comença i abans dels sexennis– aquí està al voltant dels 50.000 euros, mentre que als Estats Units la xifra arriba als 160.000 euros.

Quina és la relació entre ICREA i el científic un cop està instal·lat i treballant a Catalunya?

M.C.: Als investigadors ICREA se'ls avalua periòdicament. Se n'analitza la productivitat, la visibilitat, la seva capacitat de lideratge i els recursos econòmics per a la recerca que han aconseguit. Per al país, tenir investigadors ICREA és una inversió neta, ja que són capaços d'aconseguir fons econòmics per un valor superior al que costa mantenir el programa. Això és fantàstic per al país.

«Molta gent vol venir a Catalunya perquè, després d'haver passat una llarga temporada als Estats Units, volen que els seus fills s'eduquin a Europa, o perquè la parella vol tornar.»

Quina és la presència de la dona a ICREA?

M.C.: Les dones representen el 20 % dels investigadors ICREA. A la darrera convocatòria s'hi van presentar el 30 % de dones. En general, i com passa en altres àmbits, hi ha un gran dèficit de dones. Continua essent un tema no resolt que involucra un món més ampli que el de la mateixa recerca.

Quin és el perfil de la gent a la qual interessa venir a Catalunya a desenvolupar recerca?

M.C.: El perfil de l'investigador ICREA és molt heterogeni: edats, procedències i estats civils i condicions familiars són diverses. No hi ha un perfil concret. Ens trobem el científic que ve sol, no té família i fa poca vida social; famílies joves amb criatures; persones més grans que no havien pensat que mai tindrien l'oportunitat de tornar a Catalunya, etc. Uns volen viure al centre de les ciutats, altres en fugen; uns volen impartir docència, altres no...

Quin és el sector científic que destaca més per l'abundància de talent a Catalunya?

J.B.: A ciències de la vida és on hi ha més investigadors. Aquest és el sector on Catalunya és més competitiva, especialment en recerca biomèdica.

Però també ho és en altres camps com ara determinats àmbits de la física, la química i l'economia. En aquests àmbits, Catalunya té una gran capacitat d'atracció. I al final és del que es tracta, el talent atreu talent.

Com retorna el talent?

J.B.: No hem de recuperar tot el nostre talent. Si som capaços d'atreure tant talent com el que marxa, ja està bé. Els investigadors de Catalunya no cal que tinguin cognoms catalans. Ara bé, és cert que hi ha gent que no pot tornar perquè no troba lloc, i sobretot quan passen dels trenta-cinc anys, que és l'edat en què ja s'ha fet el doctorat i un parell d'estades postdoctorals. En el moment d'establir-se, molts es plantegen tornar a Catalunya, i no sempre poden accedir a ICREA. El que cal és ampliar les possibilitats per poder acollir aquest talent.

A quins sectors hi ha més manca de talent a Catalunya?

Necessitem científics en tots els àmbits de la ciència. Catalunya destina l'1,2 % del PIB a recerca, mentre que als Estats Units la xifra és del 3 %. En aquesta darrera convocatòria hem fet un esforç important per atreure investigadors en tecnologies, humanitats i ciències socials. De forats n'hi ha molts. D'altra banda, seria un error augmentar de cop el pressupost en recerca al 2,1 %, ja que no es podria garantir l'eficiència dels recursos. Ha de ser un increment progressiu.

▲ «Si som capaços d'atreure tant talent com el que marxa, ja està bé. Els investigadors de Catalunya no cal que tots tinguin cognoms catalans.»

Creuen que hi ha manca de reconeixement i visibilitat dels científics?

J.B.: Sí, falta reconeixement social dels científics, i per desgràcia moltes vegades la recerca és la part més vulnerable en els pressupostos dels governs perquè no crea neguit social. Des d'ICREA estem convençuts que la recerca és fonamental per al desenvolupament, la innovació i el creixement econòmic. La inversió en recerca és fonamental per fer país a llarg termini.

ARIADNA BOADA

Periodista.

Col·labora habitualment a la secció d'economia de *La Vanguardia*.
Llicenciada en periodisme per la UAB.
Màster en periodisme BCNY per la UB i la Universitat de Colúmbia.